

**HUDUDLARNING INVESTITSIYA JOZIBADORLIGINI OSHIRISH ORQALI XORIJIY
INVESTITSIYALARNI JALB QILISH**

<https://doi.org/10.5281/zenodo.13709074>

Turgunbayev Shohjahon Alisherovich

*O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Biznes va tadbirkorlik oliy
maktabi magistranti*

Ilmiy rahbar:

Ataqulov T.U.

Biznes va tadbirkorlik oliy maktabi direktorining o'rinbosari, i.f.n.

Annotatsiya: *Ushbu tadqiqot hududlarning investitsiya jozibadorligini oshirish orqali xorijiy investitsiyalarni jalb qilish jarayonlarini o'rganadi. Tadqiqotda investitsiya muhitini yaxshilash, infratuzilmani rivojlantirish va huquqiy-me'yoriy bazani takomillashtirish kabi omillarning ahamiyati tahlil qilinadi. Natijalar ko'rsatadiki, hududlarning investitsiya jozibadorligini oshirish xorijiy investitsiyalar oqimini sezilarli darajada oshirishi mumkin.*

Kalit so'zlar: *xorijiy investitsiyalar, hududiy rivojlanish, investitsiya jozibadorligi, iqtisodiy o'sish, hududiy siyosat*

**ПРИВЛЕЧЕНИЕ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ ЗА СЧЕТ ПОВЫШЕНИЯ
ИНВЕСТИЦИОННОЙ ПРИВЛЕКАТЕЛЬНОСТИ РЕГИОНОВ**

Аннотация: *В настоящем исследовании изучаются процессы привлечения иностранных инвестиций за счет повышения инвестиционной привлекательности регионов. В исследовании анализируется значение таких факторов, как улучшение инвестиционного климата, развитие инфраструктуры и совершенствование нормативно-правовой базы. Результаты показывают, что повышение инвестиционной привлекательности регионов может значительно увеличить приток иностранных инвестиций.*

Ключевые слова: *иностранные инвестиции, территориальное развитие, инвестиционная привлекательность, экономический рост, территориальная политика*

**ATTRACTING FOREIGN INVESTMENT BY INCREASING THE INVESTMENT
ATTRACTIVENESS OF TERRITORIES**

Abstract: *This study explores the processes of attracting foreign investment by increasing the investment attractiveness of territories. The study analyzes the importance*

of factors such as improving the investment environment, developing infrastructure and improving the legal and regulatory framework. The results show that increasing the investment attractiveness of territories can significantly increase the flow of foreign investment.

Keywords: *foreign investment, territorial development, investment attractiveness, economic growth, territorial policy*

KIRISH

Globalashuv jarayonlari chuqurlashib borishi bilan xorijiy investitsiyalarni jalb qilish jahon iqtisodiyotining muhim xususiyatlaridan biriga aylandi. Ko'plab mamlakatlar, ayniqsa rivojlanayotgan davlatlar, iqtisodiy o'sish va taraqqiyotni ta'minlash uchun xorijiy investitsiyalarga katta e'tibor qaratmoqda [1]. Biroq, investitsiyalarni jalb qilish jarayoni murakkab bo'lib, ko'plab omillarga bog'liq. Ushbu omillar orasida hududlarning investitsiya jozibadorligi alohida o'rin tutadi.

Hududlarning investitsiya jozibadorligi - bu ma'lum bir hududning xorijiy investorlar uchun qanchalik jozibador ekanligini ko'rsatuvchi ko'rsatkichlar majmuidir. Bu ko'rsatkichlar iqtisodiy, ijtimoiy, siyosiy va huquqiy omillarni o'z ichiga oladi [2]. Investitsiya jozibadorligini oshirish orqali hududlar nafaqat xorijiy investitsiyalarni jalb qilish imkoniyatini oshiradi, balki umumiy iqtisodiy rivojlanishni ham rag'batlantiradi.

USULLAR VA ADABIYOTLAR TAHLILI

Ushbu tadqiqotda bir qator ilmiy-tadqiqot usullaridan foydalanildi. Jumladan:

Tizimli tahlil usuli: Hududlarning investitsiya jozibadorligi va xorijiy investitsiyalarni jalb qilish jarayonlari o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni o'rganish uchun qo'llanildi.

Qiyosiy tahlil usuli: Turli mamlakatlar va hududlarning investitsiya jozibadorligini oshirish bo'yicha tajribasini taqqoslash va baholash uchun ishlatildi.

Statistik tahlil usuli: Investitsiya oqimlari, iqtisodiy ko'rsatkichlar va boshqa miqdoriy ma'lumotlarni tahlil qilish uchun qo'llanildi.

Ekspert baholash usuli: Investitsiya muhiti va jozibadorligini baholash uchun soha mutaxassislari va ekspertlarning fikrlarini o'rganishda qo'llanildi.

Adabiyotlar tahlili doirasida mavzu bo'yicha ilmiy maqolalar, monografiyalar, xalqaro tashkilotlar hisobotlari va boshqa manbalar o'rganildi. Jumladan, Dunning [3] tomonidan ishlab chiqilgan eklektik paradigma xorijiy investitsiyalarni jalb qilish nazariyasining asosiy tushunchalarini tushunishda muhim ahamiyatga ega bo'ldi. Ushbu nazariya xorijiy investitsiyalar oqimini tushuntiruvchi uchta asosiy omilni - mulkchilik, joylashuv va internalizatsiya afzalliklarini ajratib ko'rsatadi.

Blalock va Gertler [4] o'z tadqiqotlarida xorijiy investitsiyalarning mahalliy iqtisodiyotga ta'sirini o'rganib, ular texnologiyalar transferi va mahalliy kompaniyalar samaradorligining oshishiga olib kelishini aniqlashgan. Bu esa o'z navbatida hududlarning investitsiya jozibadorligini oshirishning muhimligini ko'rsatadi.

Hududiy investitsiya siyosati sohasida Cheng va Kwan [5] ning tadqiqotlari alohida e'tiborga loyiq. Ular Xitoy hududlarida xorijiy investitsiyalarni jalb qilish jarayonlarini o'rganib, infratuziltura, ishchi kuchi sifati va bozor hajmi kabi omillarning ahamiyatini ta'kidlashgan.

O'zbekiston sharoitida xorijiy investitsiyalarni jalb qilish masalalari Vahobov va boshqalar [6] tomonidan o'rganilgan. Ularning tadqiqotlarida O'zbekiston hududlarining investitsiya salohiyati va uni oshirish yo'llari tahlil qilingan.

NATIJARLAR

Tadqiqot davomida quyidagi asosiy natijalar olindi:

Hududlarning investitsiya jozibadorligiga ta'sir etuvchi asosiy omillar aniqlandi:

□ Iqtisodiy omillar: YaIM hajmi va o'sish sur'atlari, iste'mol bozori hajmi, inflyatsiya darajasi, soliq tizimi.

□ Ijtimoiy omillar: aholi soni va tarkibi, ishchi kuchi malakasi, ta'lim tizimi sifati.

□ Infratuzilturaviy omillar: transport va logistika tizimi rivojlanganligi, energiya ta'minoti, telekommunikatsiya xizmatlari.

□ Institutsional omillar: huquqiy-me'yoriy baza, ma'muriy tartib-qoidalar, korrupsiya darajasi.

□ Tabiiy-geografik omillar: tabiiy resurslar mavjudligi, iqlim sharoitlari, geografik joylashuv.

Xorijiy investitsiyalarni jalb qilishda hududiy yondashuvning ahamiyati aniqlandi. Investitsiya jozibadorligini oshirish bo'yicha xalqaro tajriba o'rganildi. Xususan, Xitoyning maxsus iqtisodiy zonalar tizimi, Singapurning "bir darcha" tamoyili asosida investorlarga xizmat ko'rsatish tizimi, Irlandiyaning soliq imtiyozlari va investorlarni qo'llab-quvvatlash dasturlari, Polshaning hududiy investitsiya agentliklari tarmog'i shular jumlasidandir.

O'zbekiston hududlarining investitsiya jozibadorligi baholandi. Tahlil natijalariga ko'ra:

Toshkent shahri, Toshkent viloyati va Navoiy viloyati eng yuqori investitsiya jozibadorligiga ega.

Qoraqalpog'iston Respublikasi, Xorazm va Sirdaryo viloyatlari nisbatan past investitsiya jozibadorligiga ega.

TAHLIL VA MUHOKAMA

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, hududlarning investitsiya jozibadorligini oshirish xorijiy investitsiyalarni jalb qilishning muhim omiliga aylanmoqda. Bu jarayonda kompleks yondashuv talab etiladi, chunki investitsiya jozibadorligi ko'plab omillar ta'sirida shakllanadi.

Iqtisodiy omillar orasida YaIM hajmi va o'sish sur'atlari alohida ahamiyatga ega. Yuqori iqtisodiy o'sish sur'atlariga ega hududlar, odatda, investorlar uchun jozibador hisoblanadi. Masalan, Xitoyning iqtisodiy o'sish sur'atlari uzoq yillar davomida yuqori bo'lganligi bu mamlakatni xorijiy investitsiyalar uchun eng jozibador yo'nalishlardan biriga aylantirdi [7]. O'zbekiston kontekstida ham bu omil muhim rol o'ynaydi. So'nggi yillarda

Toshkent shahri va Toshkent viloyatining yuqori iqtisodiy o'sish sur'atlari ushbu hududlarga xorijiy investitsiyalar oqimining oshishiga olib keldi.

Ijtimoiy omillar, ayniqsa ishchi kuchi malakasi va ta'lim tizimi sifati, investitsiya jozibadorligiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Yuqori malakali ishchi kuchiga ega hududlar, ayniqsa yuqori texnologiyali sanoat tarmoqlarini rivojlantirish uchun jozibador hisoblanadi. Bu borada Singapur tajribasi e'tiborga loyiq. Singapur hukumati ta'lim tizimiga katta e'tibor qaratish va xorijiy mutaxassislarini jalb qilish orqali yuqori malakali ishchi kuchini shakllantirdi, bu esa mamlakatning investitsiya jozibadorligini oshirdi [8].

Infratuzilturaviy omillar xorijiy investorlar uchun muhim ahamiyatga ega. Rivojlangan transport va logistika tizimi, ishonchli energiya ta'minoti va zamonaviy telekommunikatsiya xizmatlari investitsiya loyihalarini amalga oshirish xarajatlarini kamaytiradi va samaradorligini oshiradi. Bu borada Polsha tajribasi diqqatga sazovor. Polsha hukumati Yevropa Ittifoqi fondlari yordamida infratuzilturani rivojlantirishga katta mablag' yo'naltirdi, bu esa mamlakatning investitsiya jozibadorligini sezilarli darajada oshirdi [9].

Hududlarning ixtisoslashuvini hisobga olgan holda maqsadli investitsiya dasturlarini ishlab chiqish ham muhim ahamiyatga ega. Bu yondashuv har bir hududning o'ziga xos ustunliklaridan samarali foydalanish va mavjud resurslarni oqilona taqsimlash imkonini beradi. Masalan, Navoiy viloyatida qazib olish sanoatiga, Samarqand va Buxoro viloyatlarida turizm sohasiga, Farg'ona vodiysida esa yengil sanoat va qishloq xo'jaligiga yo'naltirilgan investitsiya dasturlarini ishlab chiqish maqsadga muvofiq.

XULOSALAR

Hududlarning investitsiya jozibadorligini oshirish xorijiy investitsiyalarni jalb qilishning muhim omiliga aylanmoqda. Bu jarayonda kompleks yondashuv talab etiladi, chunki investitsiya jozibadorligi ko'plab omillar ta'sirida shakllanadi.

Iqtisodiy, ijtimoiy, infratuzilturaviy, institutsional va tabiiy-geografik omillar hududlarning investitsiya jozibadorligiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Bu omillarni yaxshilash bo'yicha maqsadli dasturlar ishlab chiqish zarur. Xorijiy investitsiyalarni jalb qilishda hududiy yondashuv samarali hisoblanadi. Bu yondashuv har bir hududning o'ziga xos xususiyatlarini hisobga olish va ularning raqobatbardosh ustunliklarini to'liq namoyon etish imkonini beradi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. World Bank. (2020). World Development Report 2020: Trading for Development in the Age of Global Value Chains. Washington, DC: World Bank.
2. Dunning, J. H. (2000). The eclectic paradigm as an envelope for economic and business theories of MNE activity. *International Business Review*, 9(2), 163-190.
3. Dunning, J. H. (1988). The Eclectic Paradigm of International Production: A Restatement and Some Possible Extensions. *Journal of International Business Studies*, 19(1), 1-31.

4. Blalock, G., & Gertler, P. J. (2008). Welfare gains from Foreign Direct Investment through technology transfer to local suppliers. *Journal of International Economics*, 74(2), 402-421.
5. Cheng, L. K., & Kwan, Y. K. (2000). What are the determinants of the location of foreign direct investment? The Chinese experience. *Journal of International Economics*, 51(2), 379-400.
6. Vahobov, A. V., Xojimahamedov, S. X., & Muminov, N. G. (2019). O'zbekiston hududlarining investitsion salohiyatini baholash va uni oshirish yo'llari. Toshkent: Iqtisodiyot.
7. Cai, F. (2017). *China's Economic Growth Prospects: From Demographic Dividend to Reform Dividend*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing.
8. Tan, K. S., & Bhaskaran, M. (2015). The role of the state in Singapore's industrial development. In L. Low (Ed.), *Singapore: Towards a Developed Status* (pp. 87-112). Oxford University Press.
9. Gorynia, M., Nowak, J., & Wolniak, R. (2007). Motives and modes of FDI in Poland: An exploratory qualitative study. *Journal for East European Management Studies*, 12(2), 132-151.